

Myttestedet

”Se der! Hjort! Skyd!”

De to jægere skyder deres pile af sted, hjorten falder, de skynder sig hen til den og begynder at binde den fast til en stok, så de kan bære den mellem sig. Sådan kommer de hjem til bopladsen, hvor de stolte fortæller:

”Vi skød hjort!”

– og fortællingen er i gang.

Fortælling er kun en generation yngre end sproget, og er vokset op samtidigt med sprogets udvikling, således at fortælling og sprogudvikling er gået hånd i hånd, hvor begge har påvirket hinanden.

Fortællingens udgangspunkt, ”Big Bang”, er *handling*. Ud fra handlingen stråler alle de andre udviklinger: følelser, sidehandlinger, mottoer og moraler osv.

Aktive verber

Når man skal i gang med en fortælling, skal man altså først orientere sig i alle personernes handlinger. En hurtig måde at gøre det på er ved at se på alle handleverber, de er lyngennemgangen af hele historien. En masse verber beskæftiger sig nemlig med tilstande: han syntes, hun mente, de følte osv. Spring dem over i første omgang. Brug dem til inspiration, men de skal ikke indføres i selve fortællingen.

Sæt så handleverberne sammen, og se om de danner et mønster eller en retning. Det mønster er stilladset til din hukommelse, hukommelsen springer fra handling til handling.

Lad os prøve et eksempel: 1. Mosebog 22: Abraham skal ofre Isak.

Læs historien godt igennem, tag fat i alle handleverber, f.eks. i første afsnit: ”Tag!/elsker/begiv!/bringe/giver/sadlede/tog/havde kløvet/begav/...” Alle disse verber indbefatter aktivitet og ikke beskrivelse. Lad alle dis-

Skær igennem klicheerne, sæt teologien til side i opbygningsfasen og skab karakterer, der lever deres eget subjektive liv

se aktiviteter danne billeder i din hukommelse, denne række af billeder skal hjælpe dig til at huske. Læg mærke til at der ikke på noget tidspunkt nævnes noget om Abrahams humør, hans følelser. De skal altså læses ind mellem linierne. Den gode historie er bygget op omkring alle disse handleverber, følelserne er et automatisk spin-off, når handlingerne er veludførte.

Fortællertrekanten

Du har nu tre muligheder (og sikkert nogle flere): Du kan fortælle historien fra Guds synspunkt, fra Abrahams eller fra Isaks. Det giver ganske forskellige historier. Og de allerfleste historier udspiller sig i den trekant: Gud sætter et spil i gang, det personlige udkæmper en kamp

– om fortælling i den kirkelige undervisning

med sig selv, og resultatet er sjælens tilbagevenden til Gud – eller sjælens fortabelse.

Abraham står for det personlige, den frie vilje, han kan adlyde eller nægte.

Isak står for ofret, den der helt og fuldt er afhængig af personlighedens valg.

Gud står for spildelingen, han er igangsætteren, der sætter nye handlinger i gang. Når endelig det personlige valg er truffet, kan han så sige: "Alle jordens folk skal velsigne sig i dit (Abrahams) afkom", fordi Abraham adlød Gud.

Vigtigheden og Myten

Når jeg hæfter mig lidt ved disse baggrundstanker, har det primært to formål: dels at vise *vigtigheden* af fortællingen, det er ikke bare en fortælling om et mord, der ikke blev til noget. Dels den tætte forbindelse til *myten*, dvs. den evigt gentagne fortælling om Gud, mennesket og livet, livets opståen og dets endeligt.

Situationer, rum, karakteregenskaber

Så derfor: find *myten* i din historie, den bagvedliggende evighedsfortælling.

Se derefter på *situationerne*: Hvad er det egentlig, der sker mellem de agerende? Hvem presser hvem? Hvem er aktiv, hvem er passiv? Er der ligeværdighed mellem personerne? Hvem har initiativet?

Se derefter på *rummet*: Er de ude eller inde? Står personerne på samme plan, eller er der niveauforskydning

mellem dem? Hvis rum er det? Indvirker rummet på de agerendes handle måde?

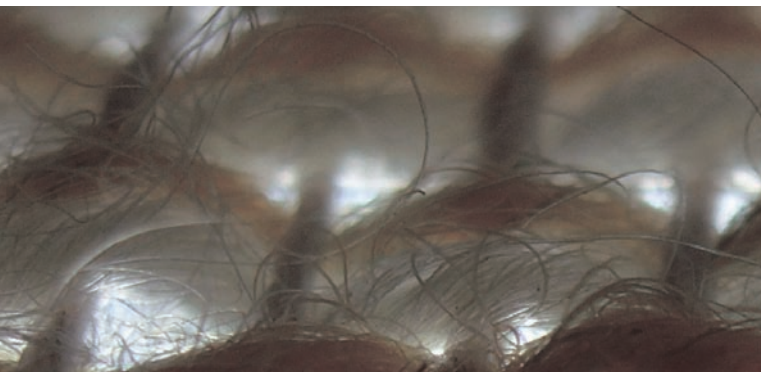
Endelig er det værd at se på personernes *karakteregenskaber*, hvis de overhovedet afsløres. Er det en venlig person, en uvenlig, oprigtig, klynkende person? Og især: kan du tilføje historien nye sider ved at gennemføre en karaktertegning, der er alvorligt ment? Alt for ofte giver vi vores personer karakteregenskaber, der er dikteret af vores slutresultat: en farisæer er altid slesk og uægte, Jesus er altid tilgivende, Peter er altid fremfu-

Fortæl ikke om overvejelser, følelser,
men vis dem gennem handling

sende. Dvs. at vi ender i klicheerne.

Er det rigtigt? Er det ikke sådan, at farisæerne ofte var oprigtige men bare snæversynede? Og hvordan skulle Peter ende med at være den, der frembar Helligånden, hvis han bare var fremfusende. Strengt taget var han vel en af de vigtigste personer blandt apostlene, der fik overdraget et af de vigtigste hverv. Og var Jesus altid tilgivende, var han ikke også konfliktskabende? Skær igennem klicheerne, sæt teologien til side i opbygningsfasen og skab karakterer, der lever deres eget subjektive liv. Kun ved subjektiviteten skabes den egentlige polaritet mellem personerne og kun derved opstår handling.

Om Isakfortællingen

Nu går vi tilbage til fortællervinklen i Isakfortællingen. Hvis fortællervinklen er Guds, så er udgangspunktet, at han sætter Abraham på prøve. En mekanik som vi som mennesker ofte føler os dårligt behandlet af, men set fra Guds synsvinkel er der en helt anden tilgang: at udvikling kræver prøver – at vi for at vokse og modnes må prøves.

Og Gud er helt vidende om prøvens alvor: "Tag Isak, din eneste søn, ham du elsker". Og sammenholdt med historiens slutning ser vi, at fra og med denne begivenhed var Abrahams omflakkende tilværelse forbi, han kunne nu slå sig ned og blive boende, dvs. blive stamfar til tre religioner. Det var altså den afgørende prøve.

Prøver er Guds redskab over for mennesker. Og vi vridder og vender os for at slippe for de prøver, vi føler os uretfærdigt behandlet. Det må være sært at tage Guds synsvinkel på sig og så kunne iagttage, hvordan de fleste mennesker i ramme alvor ønsker at forblive på et 3. klasses niveau, bare for at slippe for prøverne.

Er synsvinklen Abrahams er indledningen af historien næsten ubærlig: han får en ordre, som i hans system ikke kan forhandles, kun adlydes, og den kræver, at han vælger mellem den han elsker højest på jorden, og den han elsker højest i himlen. Og ikke et sekund ser vi ham tøve. Eller gjorde han? Ja, hvis vi vil digte, kan vi netop her digte nogle menneskelige reaktioner ind, men jeg understreger, at det bliver vores egen tildigtning, historien melder intet om det.

Historien har til gengæld følelser indbygget mellem linjerne:

"Isak sagde til sin far Abraham: Far!

Abraham svarede: Ja, min dreng!

Isak sagde: Vi har ilden og brændet, men hvor er offerlammet?

Abraham svarede: Gud vil selv udse sig et offerlam, min dreng.

Og så gik de to sammen."

Prøv at læse den passage højt, giv dig god tid. Mærk, hvor bureaukratisk det bliver med navnegentagelsen: Isak sagde...Abraham svarede...Det pedantiske sprog tvinger os til at lægge pauser ind og gøre udsagnene betydningsfulde. Og vi får Abrahams to svar, begge med "min dreng" til slut, tungere sætninger findes ikke, følelserne ligger mellem ordene, ikke i dem. Vi afslører vores personer gennem deres handlinger, dér får vi muligheden for at vise, *hvordan* de handler.

Og fastholder vi Abrahams synsvinkel, får vi efter prøven en række handlinger, som er af stor rækkevidde, men som nu kommer i hastigt tempo. Han finder en vædder, han ofrer den, han får den afgørende og opklarende besked, han vender tilbage til sine folk, de drager fuldtallige af sted, og han slår sig endeligt ned: bum – bum – bum flyver handlingerne af sted, i modsætning til fortællingen før ofringen, hvor sproget næsten ikke vil flytte sig.

Hvis synsvinklen er Isaks, skal vi digte meget. Et kvalificeret gæt kunne handle om drengens forhold til kar-

Vil du rumme begge vinkler i din fortælling, har du ingen

lene, Abrahams mænd, der udfører det hårde arbejde i forbindelse med denne rejse. En dreng og de unge mænd, det rejser altid nogle spændende spørgsmål: hvor meget tør drengen? kan han drilles? Hvad kan man sige til ham men ikke til Abraham?

Det næste felt er Isaks uvidenhed. Vi kan se, at han har ubetinget tillid til sin far, han kan ikke forestille sig, hvad der skal ske uden et offerdyr. Og så, i et skærende nu, brydes denne tillid, da det er ham, der bliver bundet, det er ham, der skal ofres. Dette sender en smertefuld viden ind i den lille dreng, en viden, der så at sige er blevet genetisk for alle mænd. Ingen ung mand vokser op uden at vide, at han kan ofres, selv af de allernærmeste, ved f.eks. at blive sendt i krig. En kristen bevidsthed er født, længe før kristendommen.

Den endelige fortælling

Alle de foregående betragtninger er redskaber til at sætte din egen fortælling sammen, det er (endnu) ikke tolkninger. Spørgsmål er afgørende i den sammenhæng, sæt spørgsmål til alle informationer. Alt hvad historien

giver af oplysninger, giver dig anledning til spørgsmål. Og alle oplysninger skal anvendes.

Lad os opsummere: læs nøje igennem, find din fortælle-vinkel. Reducér teksten til det aller mest nødvendige og byg den så op derfra, men basér al din tildigtning på facts. Fortæl ikke om overvejelser, følelser, men vis dem gennem handling. Vær subjektiv, du har kun én vinkel. Men fortæl gerne historien igen, nu blot fra en anden vinkel.

Vil du rumme begge vinkler i din fortælling, har du ingen!

Se dine tilhørere i øjnene undervejs, du kan tydeligt aflæse, hvornår de er med, og hvornår interessen slukkes. Ser du de slukkede øjne, hører de skrabende fødder: Vær konkret! Gå til næste handling!

Kvinden grebet i ægteskabsbrud

Lad os gå til en nytestamentlig tekst. Johannes 8: Kvinden grebet i ægteskabsbrud.

Jesus er (endnu engang) blevet afvist, og det er blevet et mønster for ham at trække sig tilbage til Oliebjerget. Men hans energi fejler ingenting, han står op, mens det endnu er mørkt, så han allerede ved daggry er tilbage på tempelpladsen.

”Men så kommer farisæerne med en kvinde, der var grebet i ægteskabsbrud; de stiller hende foran ham...” Forestil dig det, helt konkret: hun er blevet grebet i et eller andet, hun har måske været i seng med en anden mand, eller hun har måske bare været anledning til andre mænds interesse. Det skulle ikke undre mig, om næsten hvad som helst kunne tolkes som ægteskabsbrud. Og så griber de hende. Dette greb, de manges mænds vold mod en enkelt kvinde, er næsten lystbetonet og er enhver kvindes uudtalte mareridt.

Vi kan igen opstille Fortælle-trekanten: Gud (Jesus), Mennesket (Farisæerne), Ofret (kvinden). Spilfordelingen her er lidt anderledes end i Isakhistorien: det er ikke en overordnet Gud, der stiller opgaver til mennesker, nej det er en lærer, der ved sin blotte tilstedeværelse fremkalder afgørelser: skal hun stenes eller ej? Spørgsmålet er retorisk, for det skal hun selvfølgelig, ellers havde de jo ikke grebet hende.

Det afgørende moment i historien er, at svaret ikke gives, for der kan ikke svares ja eller nej til et lukket, retorisk spørgsmål. Men man kan lade være med at svare, og det gør Jesus. Og hvis du vil digte, så er det her, der er brug for det. Hvad sker der, når et indlysende spørgsmål ikke besvares, eller bare besvares med ligegyldig kradsen i sandet? Hvor løber al adrenalinen og den un-

dertrykte forargede seksualitet hen, når tiden står stille, og man bare hører en finger gennem sandet?

Næste store moment er tidsrummet mellem Jesu svar, og indtil den første går. Hvilke tanker gør den første farisæer sig? Hvad er det for en synd, han synes han vil vedgå? Hvad er det der får ham til at vågne op fra frådende mordlyst til besindelse? Og hvad skal der til for at tale til et andet menneskes indre stemme? Da den første er gået, så går det lettere med de næste.

Også her kan du med held vælge mellem tre fortælle-vinkler: Jesus', farisæernes og kvindens – helt parallelt til Isakhistorien. Kvinden er ofret, der reddes, farisæerne er mennesket med den frie vilje, og Jesus er Gud, spilfordeleren, der sætter prøver. Gå ind i dig selv, se din egen synd, og træf så din beslutning.

Jeg har i anden sammenhæng fået historien, set fra kvindens synsvinkel. Det var dybt fascinerende at høre en fortælle-vinkel, hvor hun *ikke* var skyldfri, hun var også selv overbevist om sin egen synd, men hvor Jesus fritager hende for straf. Det bliver et helt nyt livskapitel, hvor skyld og straf ikke bare er koncentreret om risikoen for at blive opdaget, men hvor det er en bevidsthed om rigtigt og forkert, der bæres med ind i den måde, man former sit liv på.

Gud og Jesus

Der er stor forskel på den gammeltestamentlige Gud, der giver ordrer, og den nytestamentlige Jesus, der viser barmhjertighed. Men i fortællesammenhæng har de begge den samme funktion: at være opgavestiller, spilfordeler. Og ved at koncentrere fortællingen om denne spilfordeling, skulle der gerne opstå billeder hos tilhøreren om, *hvordan* de løser den opgave.

Skød vi en hjort? Hvis historierne eller billederne begynder at melde sig i hovedet på dig, så gjorde vi. Jeg kan kun ønske dig god fornøjelse i selskab med dine tilhørere og menneskehedens ældste medie.

